

2023 TÜRKİYE GENÇLİK ARAŞTIRMASI

Özet Bulgular

**GENÇLERDE CİNSEL SAĞLIK ve ÜREME SAĞLIĞI & ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN ve ZORLA EVLİLİKLER**

NİCEL ARAŞTIRMA

Amaç: Bu çalışma, gençlerin ve ergenlerin sağlık ve gelişimleriyle ilgili, özellikle cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile çocuk evlilikler bağlamında, bilgi kaynaklarını, bilgi düzeylerini ve bilgi ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki gençlerin çocukluktan ergenliğin sonuna kadar karşılanmamış bilgi ve danışmanlık ihtiyaçlarını belirlemeyi ve zaman içindeki değişiklikleri analiz etmek için UNFPA'nın bir önceki gençlik araştırması (2007) ile karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bulgular, bu alandaki faaliyetleri ve girişimleri destekleyecek, teknik ve politika savunuculuğu için veri sağlayacak ve gençlerin gerekli bilgiye erişimini artıran politikaların geliştirilmesi ve etkili bir şekilde uygulanması konusunda bilgi verecektir.

Metodoloji: 15-24 yaş grubundaki genç nüfusu Türkiye geneli ve TÜİK'in yerleşim yeri sınıflaması (yoğun kent, orta yoğun kent ve kırsal) temelinde tanımlanan 3 tabaka için temsil edecek bir örneklem tasarımı kullanılmıştır. Veriler, yüz yüze görüşmeler yoluyla nicel bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Saha çalışması 67 ilde gerçekleştirilmiş ve 2.712 hanede tamamlanan başarılı görüşmelerle %65'lik bir yanıt oranı elde edilmiştir. Anket tasarımı, 2007 Türkiye Gençlik Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması (TGA-2007), Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları ve diğer hanehalkı araştırmalarından unsurlar içermektedir. 2023 Türkiye Gençlik Araştırması Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması nicel bileşeninde (TGA-2023) iki anket kullanılmıştır: Tüm hanehalkı üyelerini ve görüşmeden önceki gece hanede kalan ziyaretçileri kapsayan Hanehalkı Anketi ve özellikle hanede listelenen 15-24 yaş arası bireylere yönelik Gençlik Anketi. TGA-2007'den farklı olarak, TGA-2023 anketlerinde çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklere ilişkin bilgi ve tutumlara yönelik sorular da yer almış ve çalışmanın kapsamı genişletilmiştir.

Bulgular:

A. Gençlerin profili ve yaşam koşulları

- Üniversite öğrencisi veya mezunu olan gençlerin oranı, Türkiye Gençlik Araştırması 2023 (TGA-2023) ile Türkiye Gençlik Araştırması 2007 (TGA-2007) karşılaştırıldığında, genç erkekler için %2'den %22'ye ve genç kadınlar için %4'ten %24'e yükselerek önemli ölçüde artmıştır. Lise düzeyinde, gençlerin %39'u eğitimlerine devam etmek istemedikleri için okulu bırakmıştır. Bu aşamada okulu bırakan gençlerin %31'i ailelerinin maddi durumunun kötü olması veya çalışma ihtiyacı nedeniyle okulu bırakmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir
- Gençlerin %42'si anketin yapıldığı dönemde çalıştıklarını bildirmiştir. Çalışan gençlerin neredeyse tamamı (%98) ücretli bir işte çalışıyor olsa da sadece %46'sının sosyal güvencesi bulunmaktadır. TGA-2023 sonuçları, 15-24 yaş grubundaki gençlerin %20'sinin ne eğitimde ne istihdamda ne de öğretimde (NEİY) olduğunu göstermektedir. NEİY oranı genç kadınlar arasında

%29, genç erkekler arasında ise %10'dur. Yani genç kadınlar için bu oran 3 kat daha fazladır. Ayrıca, gençlerin %23'ü (E:34, K:11) hem eğitimde hem de istihdamda yer almaktadır.

- Gençlerin %70'i yoğun kentsel alanlarda, %15'i kırsal alanlarda, %17'si en düşük refah düzeyine sahip hanelerde, %43'ü ise yüksek ve en yüksek refah düzeyindeki hanelerde yaşamaktadır.
- Gençlerin %92'si sosyal medya kullanmaktadır. Gençler arasında en popüler sosyal medya platformu %88 (E:95, K:79) ile Instagram'dır. İkinci en çok kullanılan platform 15-19 yaş grubu için TikTok ve 20-24 yaş grubu için Twitter'dır. Genç erkeklerin sadece %2'si herhangi bir sosyal medya kullanmazken, bu oran genç kadınlarda %14'tür.
- Genç erkeklerin %25'i kendi sağlık durumlarını “çok iyi”, %50'si ise “iyi” olarak tanımlamaktadır. Bu sonuçlar kadınlar için sırasıyla %13 ve %50'dir.
- Gençlerin %44'ünün (E:42, K:45) evde kendilerine ait bir odası bulunmamaktadır

B. Ergenlik dönemi hakkında bilgi ve tutumlar

- Bulgular, gençlerin kadın ve erkeklerde ergenlik döneminde meydana gelen fiziksel, psikolojik ve cinsel değişimlere ilişkin bilgi düzeylerinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Gençlerin %16'sı (E:26, K:4) kadınlardaki ergenlik dönemi değişikliklerini bilmediğini belirtirken, %10'u (E:11, K:9) erkeklerdeki değişiklikleri bilmediğini belirtmiştir. Bu rakamlar 2007 yılında genç kadınlar için %14, erkekler için ise %18 idi. Düşük bilgi düzeyi özellikle 15-19 yaş grubunda, kırsal kesimde yaşayanlarda, daha düşük eğitim düzeyine sahip olanlarda ve en yoksul hanelerde yaşayanlarda görülmektedir. Temel ergenlik dönemi değişikliklerine ilişkin bilgi düzeyi bile oldukça düşüktür ve 2007'dekinden daha azdır.
- Genç kadınların %63'ü ve genç erkeklerin %47'si ergenlik döneminde yaşadıkları değişikliklerle ilgili endişelerini bir başkasıyla paylaşmaktadır. Genç kadınların (%59) ve erkeklerin (%46) kaygılarını en çok anneleriyle paylaştıkları görülmektedir. Bu bağlamda, bu kaygılarla ilgili olarak bir sağlık kuruluşuna başvuran genç kadınların oranı (%29), genç erkeklerin oranından (%18) oldukça yüksektir.
- Bulgular, genç kadınların %77'sinin menstrüal döngüsünü takip ettiğini ve kadınların %97'sinin menstrüasyon sırasında hijyenik ped kullandığını göstermektedir. Bununla birlikte, genç kadınların %12'sinin menstrüal malzemelerinin yetersiz olduğunu, %17'sinin ise bu malzemelerin bitmesi halinde daha fazlasını temin etme kaygısı taşıdığını belirttiği görülmektedir. Bu da Türkiye'deki genç kadınların yaklaşık %17'sinin regl yoksulluğu içinde olduğunu göstermektedir.

- Genç kadınların %37'si menstruasyon hakkında daha önce kimseyle konuşmadıklarını belirtmiştir. Genç kadınların %36'sı anneleriyle; %12'si diğer kadın akrabalarıyla ve %12'si kız kardeşleriyle konuşmuştur. TGA-2007-TGA-2023 döneminde sağlık personeli ile konuşan genç kadınların oranının %4'ten %2'ye düşmesi dikkat çekicidir.

C. Üreme sağlığı hakkında bilgi ve tutumlar

- Kadın üreme organlarını bilmeyen gençlerin oranı ile erkek üreme organlarını bilmeyen gençlerin oranı aynıdır (toplamda %20). Erkeklerin %23'ü ve kadınların %17'si kadın organlarını, erkeklerin %15'i ve kadınların %26'sı erkek organlarını bilmemektedir. Kentsel alanlarda ve Batı bölgelerinde ikamet eden gençlerin kadın ve erkek üreme organlarına ilişkin bilgi düzeyi kırsal alanlarda ve doğu illerinde ikamet eden gençlerden daha yüksektir. Kadın ve erkek üreme organlarını hiç bilmeyen gençlerin oranı eğitim seviyesi arttıkça önemli ölçüde azalmaktadır.
- Gençlerin % 68'i (E:72, K:64) tek bir cinsel ilişkiden gebe kalılabileceğini kabul etmektedir. TGA-2007-TGA-2023 döneminde, tek bir cinsel ilişki ile gebeliğin mümkün olduğunu beyan eden gençlerin oranında bir düşüş (%74'ten %68'e) gerçekleşmiştir.
- Gençlerin %64'ünün üreme sağlığı, cinsel sağlık ve aile planlaması ile ilgili bilgilere internet üzerinden ulaştığı görülmektedir.
- Gençlerin sadece %19'u (E:15, K:23) üreme sağlığı, cinsel sağlık ve aile planlaması hakkında bir yakını veya başka bir kişi ile konuşmuştur. Hem genç kadınlar hem de erkekler bu konuları çoğunlukla akrabalarıyla konuşmaktadır.
- TGA-2023 sonuçları, gençlerin sadece %3'ünün gebeliği önleyici veya cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları önleyici bir yöntem almak için bir sağlık kuruluşuna başvurduğunu göstermektedir.
- Bilgi ve hizmet talebi yüksektir. Gençlerin %73'ü (E:78, K:69) evli olmayan bireyler için gebeliği önleyici yöntemlerin ve (E:71, K:74) isteyerek düşük hizmetlerinin sağlanmasını/uygulanmasını önermektedir. Evli olmayan bireylere gebelik ve doğum hizmetlerinin sağlanmasını onaylayan gençlerin oranı TGA-2007-TGA-2023 döneminde %76'dan %81'e yükselmiştir.
- Bulgular, gençlerin %92'sinin genç erkeklerin ve %94'ünün genç kadınların partnerlerinin cinsel isteklerine “hayır” diyebilecekleri konusunda ciddi anlamda bir fikir birliği içinde olduğunu göstermektedir. 2007'den bu yana, genç kadınların partnerlerinin cinsel isteklerine hayır diyebileceği ifadesine katılan gençlerin oranı %86'dan %94'e yükselmiştir.
- “Genç kadınlar kendi cinsellikleri hakkında karar verebilir” ifadesine katılan gençlerin oranı 2007-2023 döneminde %73'ten %85'e yükselmiştir.

- TGA 2007- TGA-2023 döneminde, erkekler ve kadınlar için ilk cinsel deneyim yaşınının 18-24 ve 25 yaş ve üzerinde olabileceğini belirten gençlerin oranında kayda değer bir artış görülmektedir.
- İlk doğumunu 18 yaşından önce yapan genç kadınların oranı %6 iken, ilk doğumunu 20 yaşından önce yapanların oranı %19'dur. TGA-2023 sonuçları, genç kadınlar için ortalama annelik yaşınının 20,2 olduğunu göstermektedir.

D. Kontraseptif yöntem bilgisi ve kullanımı

- Gençlerin modern gebeliği önleyici yöntemlere yüksek düzeyde aşına oldukları görülmekle beraber, TGA-2007-TGA-2023 döneminde bu oran %99'dan %95'e düşmüştür. Bu oran kadınlar da (%97) erkeklere göre (%92) daha yüksektir. Geleneksel gebeliği önleyici yöntemler hakkındaki bilgi düzeyi (%66), modern gebeliği önleyici yöntemler hakkındaki bilgi düzeyinden (%95) önemli ölçüde daha düşüktür. Erkekler arasında bilinen en yaygın yöntemler kondom (%91) ve geri çekme (%66); kadınlar arasında ise hap (%92), kondom (%84) ve RİA'dır (%69).
- Acil korunma hapları hakkındaki bilgi düzeyi 2007-2023 döneminde hem genç erkekler (%31'den %59'a) hem de genç kadınlar (%23'ten %68'e) arasında önemli ölçüde artmıştır.
- Gençlerin %21'i herhangi bir yöntem; %18'i modern bir yöntem; %16'sı geleneksel bir yöntem kullanmıştır. Bir yöntem kullanma oranı erkeklerde %27, kadınlarda ise %16'dır. Hiç yöntem kullanmamış veya şu anda yöntem kullanmayan gençlerin yöntem kullanmama nedeni %75'inin hiç cinsel ilişkiye girmemiş olması, %13'ünün ise araştırma sırasında aktif bir cinsel ilişkileri olmamasıdır. Gebe kalma olasılığının en yüksek olduğu dönemi doğru bilen gençlerin oranı TGA-2007-TGA-2023 döneminde %29'dan %20'ye düşmüştür.

E. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar(CYBE) ve HIV/AIDS bilgileri

- TGA-2007 ve TGA-2023 arasında, CYBE'leri bilmeyenlerin oranı %6'dan %30'a (E:33, K:26) yükselmiştir; mantar ve HPV hariç tüm CYBE'lere ilişkin bilgi sahibi olma oranında bir düşüş gözlenmektedir.
- CYBE'lerden haberdar olduğunu belirten katılımcıların yarısından fazlası, CYBE'den muzdarip bir erkek (%52) veya bir kadın (%53) için enfeksiyon belirtileri bilmediklerini belirtmiştir. TGA-2007-TGA-2023 döneminde CYBE belirtilerini sayabilme oranı kadınlarda %28'den %48'e, erkeklerde ise %35'ten %47'ye yükselmiştir.

- Gençlerin %85'i CYBE'lere karşı önleyici tedbirleri belirtebilmiş; %10'u ise CYBE önleme yöntemleri konusunda farkındalık eksikliği olduğunu beyan etmiştir. Bu açıdan genç erkekler ve genç kadınlar arasında önemli bir fark yoktur. TGA-2007 ile TGA-2023 karşılaştırıldığında, CYBE'lerden korunma yöntemlerine ilişkin olarak, genç erkeklerin cevaplarında kondom kullanımı %75'ten %87'ye yükselirken, güvenilir tek bir cinsel partnere sahip olma oranı düşmüştür (%21'den %9,4'e). Benzer şekilde, kadınların cevaplarında da kondom kullanımı %39'dan %51'e yükselirken, cinsel ilişkiye girmeme ve güvenilir tek bir cinsel partnere sahip olma cevaplarında düşüş görülmektedir.
- TGA-2007 ile karşılaştırıldığında, aşı ile önlenebilecek CYBE'lere ilişkin bilgi düzeyinin kadınlar arasında %15'ten %23'e yükseldiği, erkekler arasında ise %13'ten %3'e düştüğü görülmektedir. CYBE'lerden aşı ile korunulabileceğini söyleyenlerin %18'i bu kapsamda Hepatit B, %43'ü ise HPV 'yi belirtmiştir. TGA-2007'de Hepatit B için bu oranın %55 olması, Hepatit B'nin aşı ile önlenebileceğine dair bilgi düzeyinde bir düşüş olduğunu göstermektedir. HIV/AIDS'in aşı ile önlenebileceğini düşünen gençlerin oranı 2007 yılında %31 iken 2023 yılında %48'e yükselmiştir.
- İnsanların yaklaşık %60'ı CYBE'ler hakkında sosyal/yeni medya aracılığıyla bilgi edinmiştir. Gençlerin çoğunluğu (%66) HIV/AIDS hakkında sosyal/yeni medya aracılığıyla bilgi almaktadır. Sağlık personelinden bilgi edinme genç kadınlar arasında (%5) genç erkeklere (%1) kıyasla daha yaygındır.
- TGA-2023 sırasında katılımcıların sadece %30'u HIV/AIDS'i herhangi bir hatırlatma olmaksızın CYBE'ler arasında saymıştır. TGA-2007'de bu oran %80 idi.
- Genç erkeklerin %47'si ve genç kadınların %62'si HIV/AIDS hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir. TGA-2007-TGA-2023 döneminde HIV/AIDS'ten korunmak için kondom kullanılması gerektiğini düşünenlerin oranı %47'den %61'e yükselirken, güvenilir tek bir cinsel partnerle cinsel ilişkiye girdiğini beyan edenlerin oranı %29'dan %19'a düşmüştür. HIV/AIDS'e karşı herhangi bir korunma yöntemi bilmediğini beyan edenlerin oranı ise bu dönemde %8'den %18'e yükselmiştir.
- TGA-2007-TGA-2023 döneminde sağlıklı bir insanın HIV taşıyabileceğini belirten gençlerin oranının özellikle genç kadınlar arasında arttığı görülmektedir (%77'den %89'a).
- TGA-2007 sonuçları ile karşılaştırıldığında, HIV/AIDS hastaları ile aynı odada bulunmaktan (%58'den %3'e) ve sarılmaktan rahatsız olacağını beyan edenlerin oranında (%61'den %41'e) önemli bir düşüş olduğu görülmektedir.
- Gençlerin (hem genç kadınlar hem de erkekler) sadece %2'si HPV aşısı yaptırmış görünmektedir. Gençlerin %53'ü ücretsiz olması halinde HPV aşısı yaptıracaklarını belirtmiştir.

F. Evlilik ve erken yaşta ve zorla evlilikler hakkında bilgi ve tutumlar

- Gençlerin %10'u evlidir. Bu oran kadınlar arasında %18, erkekler arasında ise sadece %2'dir. Evli olmayan gençlerin yaklaşık %9'unun evlilik hazırlığı içinde olduğu görülmektedir.
- Evliliklerin %85'i resmi ve dini; %14'ü sadece dini; sadece %1'i resmi evliliktir. Evliliklerin %82'sinde evlilik kararı çiftlerin kendileri tarafından alınmakta; %12'sinde karar aileler tarafından verilmekte; %5'inde ise evlilikler kaçma yoluyla gerçekleşmektedir. Evliliklerin yaklaşık üçte birinde (%31) başlık parası verilmiştir. Evliliklerin %33'ü akrabalar arasında gerçekleşmiştir. Bu evliliklerin %52'si kuruluşlarında çekirdek aile olarak gerçekleşmiştir.
- Genç kadınlar için ortalama ilk evlilik yaşı 19 olarak bulunmuştur. Genç kadınların evliliklerinin dörtte birinden fazlası (%27) çocuk yaşta gerçekleşmiştir. Çocuk yaşta evliliklerle ilgili olarak, 18 yaş altı gençlerin %5'i ailelerinin veya çevrelerinin kendilerini 18 yaşından önce evlendirmeye karar verebileceğini belirtirken, 18 yaş üstü gençlerin %4'ü ailelerinin kendilerini istekleri dışında evlendirebileceğini belirtmiştir.
- Gençlerin %86'sı ifadesine (E: 83, K:89) “18 yaşından önce evlenenler eğitim hayatından uzaklaşır”, %91'i “Bu tür evlilikler psikolojik sorunlara sebep olur” ifadesine; %75'i “Evlilik içi şiddet riskini artırır” ifadesine; %93'ü (E:95, K: 91) “Ailelerin evlilik hayatına müdahalesini artırır” ifadesine katılmıştır. %86'sı (E:84, K:88) “18 yaşından önce evlenenlerin sağlıklı cinsel ilişki konusunda yeterli bilgisi yoktur”; %59'u (E:64, K: 55) “Bu yaştan önce evlenenler doğum kontrol yöntemlerine erişemezler”; %81'i (E:78,K:83) “18 yaşından önce anne olmak hem annenin hem de bebeğin sağlığını olumsuz biçimde etkiler” ifadelerine katıldıklarını belirtmişlerdir.
- TGA-2007-TGA-2023 döneminde ortalama ideal ilk evlenme yaşı erkekler için 23,4'ten 24,6'ya; kadınlar için 22,2'den 24,3'e yükselmiştir.
- Gençlerin sadece %8'i (E:11, K:4) “Bir kadının ergenliğe girmiş olması evliliğe hazır olduğu anlamına gelir” ve “Bir erkeğin ergenliğe girmiş olması evliliğe hazır olduğu anlamına gelir” ifadelerine katıldıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde, gençler arasında “Kadının bir flörtü olduysa flört ettiği kişiyle evlenmelidir” ifadesine katılanların oranı sadece %10 (E:14, K:6) ; “Erkeğin bir flörtü olduysa flört ettiği kişiyle evlenmelidir” ifadesine katılanların oranı ise %9'dur (E:12, K:6).
- Gençlerin %95'i kadın ve erkeklerin kendi kararlarıyla evlenebilmeleri için 18 yaşında olmaları gerektiğini bilmektedir; gençlerin %72'si (E: 66, K: 79) birden fazla kadınla evlenmenin suç olduğunu söylemektedir; gençlerin %92'si dini nikahın yasal olarak evli sayılmak için yeterli olmadığını bilmektedir.

G. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı, şiddet ve CEFM hakkında bilgi kaynakları

- Cinsel ilişki, hamilelik ve doğum, cinsel istismar/tecavüz ve doğum kontrolü hakkında herhangi bir kaynaktan bilgi aldığını belirten gençlerin oranı sırasıyla %60, %55, %54 ve %52'dir.
- Gençlerin cinsellikle ilgili bilgi aldıkları başlıca kaynağın yeni medya olduğu görülmektedir (%69 toplam, E: 71, K:67). Bir sonraki kaynak ise %24 ile “öğretmen ”dir (E: 15, K:32). Gençlerin CSÜS hakkında bilgi almak istedikleri ana kaynak ise %47 ile “doktor ”dur (E: 38, K:55). Yeni medyadan bilgi almak isteyen gençlerin oranı ise %37'dir (E:50, K:25).
- Gençlerin %88'inin (E:84, K:93) “kadına yönelik şiddet”; %64'ünün (E: 58, K:71) “çocuk yaşta, erken veya zorla evlilik” ve %61'inin (E:53, K:68) “gençlik ve şiddet” konularındaki içeriklere internet veya sosyal medya üzerinden ulaştığı görülmektedir.
- Gençlerin %90'ı Sağlık Bakanlığının web sitesini güvenilir olarak kabul etmektedir.

Politika Önerileri

Araştırma sonuçlarına göre odaklanılması gereken politika öncelikleri aşağıda verilmiştir:

- Bulgular, gençlerin CSÜS ile ilgili bilgilerinin sınırlı olduğuna işaret etmektedir. Gençlerin sadece üçte biri gebe kalma olasılığının en yüksek olduğu dönemi doğru olarak tanımlamıştır; ergenlik döneminde erkek ve kadın vücudunda meydana gelen değişiklikler hakkında farkındalık eksikliği gözlemlenmiştir. Gençler arasında CSÜS, CYBE ve bağışıklama konusundaki bilgi düzeyinin düşük olduğu ve bilgi kaynaklarının genellikle güvenilir olmayan içerikler barındıran internet ile sınırlı olduğu görülmektedir.
- Bu bulgular, gençlerin bilgi almak istedikleri ve güvenilir buldukları kaynakların devlet ve sistem kaynaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle kamu sağlığı kaynakları, özellikle de sağlık personelinin becerileri ve erişimi güçlendirilmelidir. Gençlerin bilgi kaynağı olarak internet, arkadaş veya ebeveyn yerine sağlık personelinin tercih ettiklerini belirttikleri göz önünde bulundurulduğunda, başta doktorlar olmak üzere sağlık personelinin çevrimiçi veya bireysel danışmanlık yoluyla gençlere ulaşma ve CSÜS konusunda güvenli davranışlara dair onları etkileme olanaklarının artırılması gerekmektedir.
- TGA-2023 sonuçları, genel olarak gençler arasında ergen sağlığı ve üreme sağlığı bilgisinin 16 yıl önce yapılan araştırmaya kıyasla beklenen düzeyde artmadığını, hatta bazı yerlerde aynı kaldığını veya azaldığını göstermektedir. Bu durum, ergen sağlığı ve üreme sağlığı bilgilerinin, öğretmen ve öğrenci müfredatı da dahil olmak üzere ulusal sistemler aracılığıyla gerçekçi ve yaşa

göre uyarlanmış bir şekilde yapılandırılmasını sağlamak için Sağlık Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında aktif bir iş birliğinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

- TGA-2023 sonuçları, eğitim düzeyi düşük, kırsal kesimde yaşayan, Doğu illerinde ikamet eden veya yoksul hanelerde yaşayan gençlerin CSÜS, CYBE'lerin önlenmesi, HPV aşısı, hijyenik petlere erişim gibi konularda oldukça dezavantajlı olduğunu göstermektedir. Bu araştırmanın en kritik bulgularından biri, Sağlık Bakanlığının daha önce sahip olduğu birinci basamak sağlık genç dostu sağlık danışma ve hizmet sunum birimlerinin mevcut temel sağlık hizmet sunum sistemine bir an önce yeniden entegrasyonuna yönelik yüksek talep ve ihtiyacın olduğudur. Yukarıda bahsedilen dezavantajlı grupların erişim kolaylığının sağlanmasına özel önem verilmelidir.
- Araştırmaya katılanların yüzde 53'ü HPV aşısının ücretsiz olması halinde aşı olabileceklerini ve bu aşıya erişimin kolaylaştırılması gerektiğini ifade etmiştir
- Araştırma sonuçları, Gönüllü Danışmanlık ve Test Merkezlerinin yaygınlaştırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Gençlerin sağlık personeline erişimini ve doğru halk sağlığı bilgi ve hizmetleri ile bilgilendirilmelerini kolaylaştıracak kamusal ve temel sağlık hizmetleri ve önleme çözümlerinin yaygınlaştırılması hayati önem taşımaktadır.
- Genç kadınların %97'sinin menstrüasyon sırasında hijyenik ped kullandığı görülmektedir. Ancak araştırma sonuçları, Türkiye'deki genç kadınların %17'sinin menstrüel/dönem yoksulluğu içinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, ihtiyacı olan kadınlara ücretsiz hijyenik ped sağlanmasına yönelik politika ve stratejilerin gerekliliğini ortaya koymaktadır.
- TGA-2023'ün temel bulgularından biri de acil gebeliği önleyici haplarının kullanımındaki artıştır. Bu hapların düzenli gebeliği önleyici yöntem olarak kullanılabilmesine dair yanlış kanıların giderilmesi önemlidir. Bunu desteklemek için gençlerin modern gebeliği önleyici yöntemlere erişiminin sağlanması elzemdir. Ayrıca, karşılanmamış gebeliği önleyici yöntem ihtiyacının giderilmesi için hedefe yönelik tedbirler alınmalı ve acil gebeliği önleyici haplarla ilgili yanlış anlamaları düzeltmek için yeterli bilgi, eğitim ve iletişim stratejileri uygulanmalıdır.
- Araştırma sonuçları, gençler arasında gebeliği önleyici yöntemler hakkında yaygın bilgi sahibi olduğunu gösterse de (2007 seviyelerinin altında olsa da), gençlerin gebeliği önleyici yöntemleri elde edebilecekleri kaynaklar, ticari kaynaklar dışında, oldukça sınırlıdır. Acil gebeliği önleyici hapların kullanımını ve gebeliğin isteğe bağlı olarak sonlandırılmasını azaltmak için, halk sağlığı ve birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında evli veya evli olmayan kadın ve erkeklere yönelik CSÜS hizmetlerinin yaygınlaştırılması elzemdir.

**GENÇLERİN PERSPEKTİFİNDEN ÇOCUK YAŞTA, ERKEN ve ZORLA
EVLİLİKLER**

NİTEL ARAŞTIRMA

Amaç: 2023 Türkiye Gençlik Araştırması'nın nitel bileşeni, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikleri (ÇEZE) gençlerin bakış açısından anlamaya odaklanmaktadır. Araştırma, genç kadınların ve erkeklerin temel hakları ve iyilik hali için savunuculuğu destekleyecek bilgiler üretmeyi amaçlamaktadır. Genelleme amacı taşımayan bu Araştırma, kadınların deneyimlerini ve algılarını önceliklendiren birçok çalışmadan farklı olarak genç erkeklerin bakış açılarını da içermektedir. Araştırmada, mevcut döneme ışık tutmak için 25 yaş altı genç kadın ve erkeklerle görüşmeler yapılmıştır. Türk Medeni Kanununa göre, bir kimsenin kendi kararı ile evlenebilmesi için 18 yaşını doldurmuş olması ve ayırt etme gücüne sahip bulunması gerekir. 17 yaşını doldurmuş ve ayırt etme gücüne sahip bir çocuk anne-babasının izin vermesi koşulu (eğer anne-babası yoksa vasilerin rızası) ile evlenebilir. 16 yaşını doldurmuş ve ayırt etme yeteneğine sahip bir çocuk, hakim tarafından olağanüstü durum ve pek önemli bir sebebin varlığı araştırıldıktan sonra verilecek izin ile evlenebilir. Bunun istisnai bir hal olduğuna ve sıkı koşula bağlanmış olduğuna dikkat etmek gerekmektedir. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı, erken ve zorla evliliklerin önlenmesi il eylem planları gibi belgeler çocuk yaşta evliliklerin önlenmesini ve etkin müdahale mekanizmalarının uygulanmasını amaçlamaktadır.

Metodoloji: Aralık 2022-2023 tarihleri arasında Adana, Ağrı, Ankara, İzmir ve Yozgat illerinde 28 derinlemesine görüşme ve 22 genç erkek ve 28 genç kadının katılımıyla altı odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler, 18 yaşından önce evlenmiş/evlendirilmiş bireylerin evlilik motivasyonlarını, teşvik edici faktörleri ve deneyimlerini anlamayı amaçlamıştır. Odak grup tartışmaları, evlenmemiş gençlerin ÇEZE hakkındaki algılarını ve görüşlerini ve bunu ortadan kaldırmaya yönelik önerilerini ele almıştır.

Ana Temalar: 25 yaş altı gençlerle yapılan görüşmelerin analizi üç temel temayı ortaya koymuştur: sınırlı alternatifler ve fırsatlar, cinselliğe ilişkin bakış açıları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve sosyal normların etkisi.

A. Sınırlı Alternatifler ve Fırsatlar

Bulgular, Türkiye'de evliliğin toplumsal yaşamın önemli bir unsuru olarak algılandığını ve ailelerin çocuklarının “mürüvvetini”/evliliğini görmeye büyük önem verdiğini göstermektedir. Kız çocuklarının eğitime devam etmesinin desteklenmediği, kadınların ev işlerinden ve bakım

görevlerinden sorumlu olarak görüldüğü ve iş hayatına dahil edilmesinin tercih edilmediği ortamlarda evlilik en uygun alternatiflerden biri haline gelebilmektedir. Okul hayatında nispeten daha başarısız olan ve sınırlı istihdam seçenekleriyle karşı karşıya kalan kız çocukları için evlilik hem kendileri hem de aileleri tarafından tek seçenek gibi görülebilmektedir.

Aileler, evlendirmek ilk tercihleri olmadığı halde, “iyi bir eş fırsatı/ iyi bir kısmet” in ortaya çıkması durumunda çocuklarını evlendirmeyi tercih edebilmektedir. Aile içi iletişim ve ilişkilerdeki sorunlar, çocukların hareket özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar ve özellikle kız çocuklarının sosyal aktivitelere katılımındaki sınırlamalar evliliği çekici kılabilmektedir. Çocukların evlerinde kendilerini özgür ve rahat hissetmemeleri, yeterince sevgi görmemeleri, özellikle babaların çocuklara karşı ilgisiz ve sevgisiz olması ve baskı yapması, çocukları evliliğe yönelten faktörler olarak Araştırmada gündeme gelmiştir. Evliliğin getirdiği yetişkinlik etiketi; bireyin tanınması, saygı görmesi ve bazı durumlarda kök ailesinin evinde bir odası olmayan kişilerin evlendiği zaman eşiyile birlikte bir evi olması/eve kavuşması anlamına gelmektedir. Anne ve babanın, kendi eğitim seviyelerinin düşüklüğüne paralel olarak, çocuklarının eğitimini yeterince önemsememeleri de ailelerin farkında olmadan çocuklarını evliliğe teşvik etmelerine yol açabilmektedir.

Evde şiddete tanık olunması ya da maruz kalınması, evliliği bu sorunlardan kaçış ve çözüm gibi gösterebilmektedir. Aileler, kız çocuklarını "korumak" ve namusla ilgili kaygılarını gidermek gibi nedenlerle evlendirebilmektedir. Bazı durumlarda ise evlilik özellikle genç erkeklerin uyuşturucu bağımlılığı gibi sorunlarını rehabilite etme yöntemi olarak görülmektedir. Engelli bireyler için de benzer stratejiler uygulanabilmektedir. Görüşmelerde, gençler tarafından okulların yeni fırsatlar yaratmak veya yaratıcılığı teşvik etmek açısından sınırlı imkanlar sunduğu dile getirilmiştir. Öğretmenler ile öğrenciler arasındaki iletişimin kısıtlı olması, zorbalık, şiddet ve taciz gibi sorunlar okul terklerine yol açabilmektedir.

Sosyal çevreleri aile, okul ve akrabalarla sınırlı olan çocuklar, evliliği bu sınırlı çevrenin dışına çıkmanın bir yolu olarak algılayabilmektedir. Kız çocuklar akrabalarının dedikodularından kaçmak için evlenebilmekte ancak yeni ailelerinde de farklı bir hayat kuramadıklarını belirtmektedirler. Özellikle sosyal medya/yeni medyanın evliliği romantik bir şekilde tasvir etmesi de bu kararı teşvik etmekte ve daha cazip hale getirebilmektedir. Çocuk yaşta evlilikler, kız çocuklarını çoğunlukla hazır olmadıkları sorumluluklara zorlamakta ve cinsiyete dayalı iş bölümlerini güçlendirmektedir. Kız çocuklarının karar almada etkisi sınırlıdır, oğlan çocukları ise ailenin geçim yükünü taşımaktadır. Cinsiyete, sosyoekonomik statüye vb. dayalı ayrımcılıkla karşılaşan çocuklar kendilerinin ve fırsatlarının kısıtlandığını hissedebilmektedirler.

B. Cinselliğe İlişkin Bakış Açıları

Araştırma, toplumun cinselliğe yaklaşımının çocuk yaşta evlilikleri etkilemede rol oynadığını göstermektedir. Evlilik öncesi flört ya da cinsel ilişki yaşanması ihtimali ve gençler arasındaki riskli davranışlarla ilgili korku ve kaygı, çocuk yaşta evlilikler için ailelerde baskı yaratabilmektedir. Ebeveynlerle çocukları arasındaki ergen sağlığı ve gelişimi hakkında iletişim eksikliği ve bu konuları tartışmak için destekleyici ortamların olmaması, cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkında bilgi eksikliğine yol açmaktadır.

Aileler içinde konuşulmayan bu konular, okul müfredatında da oldukça sınırlıdır; çocuklar cinsel sağlık ve üreme sağlığı da dahil olmak üzere ergen sağlığı hakkında çok az bilgiye erişebilmektedir, hatta cinsel ilişkinin ne olduğunu evlilik sonrasında öğrenen çocuklar olabilmektedir.

Ailede veya okulda ergen sağlığı, gelişimi, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda yeterli bilgi verilmediğinde, çocuklar bu bilgiyi genellikle akrabalar, akranları, internet ya da sosyal medya gibi kaynaklardan edinmeye yönelmektedir.

Çocuk yaşta evlilikler; adölesan gebelik ve ebeveynlikle birlikte hem anneler hem de bebekleri için önemli sağlık riskleri oluşturabilmektedir. Bulgulara göre ergen sağlığı ve gelişimi, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili konularda rahatça konuşulamaması cinsiyet eşitsizliklerini pekiştirebilmektedir. Diğer yandan, geleneksel ve sosyal medyada cinselliğin abartılı şekilde vurgulandığı, aldatmanın normalleştirildiği gözlemlenmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Sosyal Normlar

Gençlerin söylemleri, cinsiyet eşitliğinin okullar, işgücü piyasası ve aile yapıları gibi gençleri etkileyen kurumlarda ana akımlaştırılmadığını belirtmiştir. Bu ortam, kızlar için fırsatları ve kariyer yollarını kısıtlayabilmekte ve sosyo-ekonomik eşitsizliği ve ayrımcılığı şiddetlendirebilmektedir. Yaş ve cinsiyet hiyerarşisi, genellikle aile, okul ve sosyal çevrede sırasıyla genç kadınlara ve genç erkeklere yönelik saygı eksikliği biçiminde ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, geleneksel ataerkil toplum yapısında okullar, geleneksel cinsiyet rollerini ve hiyerarşiyi pekiştirerek yeniden üretebilmektedir.

Yetişkinliğe giden en hızlı yol olarak görülen evlilik, gençlere toplumsal kabul ve saygı sağlayabilmektedir. Ailelerinde, okullarında veya sosyal çevrelerinde saygı ve ilgi eksikliği çeken gençler; evlilik yoluyla, özellikle de ebeveynlik rollerini üstlendiklerinde, onay ve statü arayabilmektedirler. Ancak evlilik, özellikle karar alma, çocuk bakımı ve ev işleri gibi konularda geleneksel rollerle karşı karşıya kalan gençler ve kız çocukları için her zaman beklenen özgürleştirici ortamı sağlamayabilmektedir.

Politika Önerileri

Araştırma bulgularına dayanarak, ÇEZE'yi ortadan kaldırmak ve çocuk haklarını savunmak için öneriler aşağıda sunulmaktadır:

ÇEZE'nin Toplumsal Bir Sorun Olarak Tanımlanması

- ÇEZE'nin; aileler, okullar, yerel yönetimler, kamu kurumları, politika yapıcılar, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve gençler dahil olmak üzere toplumun tüm kesimleri arasında toplumsal bir sorun olarak kabul edilmesinin sağlanması
- Yasal yaş kısıtlamalarına ve uluslararası taahhütlere rağmen çocuk yaşta evliliklerinin devam etmesinde; eşitsiz koşulların, sosyal normların, ekonomik zorlukların, ergen sağlığı, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularındaki bilgi eksikliğinin ve bunu çevreleyen cinsellik konusundaki yanlış bilgi, inanış ve tabuların rolünün vurgulanması
- ÇEZE'nin, romantikleştirilmiş bahanelerle toplumsal olarak normalleştirilmesine/ hoşgörülmesine karşılık olarak, aslında temel bir insan hakları ve çocuk hakları ihlali olduğunun vurgulanması

ÇEZE'nin Sonuçları Hakkında Kamuoyunun Farkındalığının Artırılması

- Olumsuz önyargıları azaltmak ve aile içinde daha eşit sorumlulukları teşvik etmek için ÇEZE'nin aile değerlerini, erkekleri ve kadınları nasıl farklı şekilde etkileyebileceğine ilişkin bilgilerin toplumla paylaşılması
- ÇEZE sebebiyle çocukların eğitim, istihdam ve sosyal katılım haklarını kısıtladığını, ruhsal ve fiziksel sağlığını tehlikeye attığına dair toplum genelinde bilgilendirmeler yapılması
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusundaki bilgi eksikliğinin bu sorunları daha da şiddetlendiren rolünün vurgulanması
- Ailelere ve çocuklara etkili bir şekilde ulaşmak için toplantılar, seminerler ve medya kampanyaları gibi geleneksel yöntemlerin yanı sıra farkındalığı artırmak için yenilikçi yöntemler geliştirilmesi
- ÇEZE'nin olumsuz sonuçlarına ilişkin kamuoyunun bilgisini artırmak için bölgesel ve yerel dinamikleri yansıtan açıklayıcı örnekler kullanılması

ÇEZE'yi Önlemek İçin Stratejiler Geliştirilmesi

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının diğer kamu kurumlarıyla yürüttüğü iş birliğinin sürdürülmesi, sonuçların sürekli izlenmesi, raporlanması ve kamuoyuyla paylaşılması

- Eğitimin s¼rekliliđini sağlamak için ¼đrencileri, ¼đretmenleri ve okul y¼neticilerini hedefleyen programların tasarlanması ve kapsamının genişletilmesi
- Yaşa uygun yapılandırılmış ergen sağlığı, cinsel sağlık ve ¼reme sağlığı eğitiminin m¼fredata dahil edilmesi
- Karar alıcılar, hizmet sunucuları ve toplumun t¼m kesimlerinde EZE'nin toplumsal ve sağlık sonuçları ile ilgili farkındalığın oluşturulması
- Çocukların spor, m¼zik, tiyatro ve resim gibi sanatsal faaliyetlere katılımını teşvik eden ortamların geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve sosyal katılımın teşvik edilmesi
- Yaratıcı teknikler kullanarak ebeveynler için bilgilendirici programlar y¼r¼t¼lmesi
- EZE'nin ¼nlenmesi ve m¼dahale mekanizmasının g¼lenmesi için il bazında ¼z¼mler ¼retilmesi
- Toplumunu EZE'nin sonuçları hakkında etkili bir şekilde bilgilendirmek için din g¼revlileri de dahil olmak ¼zere ilgili hizmet sunuculara y¼nelik farkındalık artırıcı çalışmaların y¼r¼t¼lmesi, bu hizmet sunucularının ¼nleme ve m¼dahale konusunda kapasitelerinin g¼lendirilmesi